

Werken met een intercultureel kinderboek in het basisonderwijs

Anita Wuestenberg

Via intercultureel onderwijs wil men kinderen laten kennismaken met elkaars culturele uitingen en etnische achtergronden om zo elkaar te leren respecteren en beter met elkaar om te leren gaan. Intercultureel onderwijs biedt ook kansen om de fundamentele ongelijkheid in de samenleving tussen autochtone en allochtone mensen aan te pakken. Door als school aandacht te schenken aan herkenningspunten voor allochtone kinderen kan men achterstanden wegwerken. Goed intercultureel onderwijs confronteert kinderen met andere etnische groepen zodat vooroordelen, discriminatie en racistisch denken worden bestreden.

*i*ntercultureel onderwijs is dus even goed nodig in een monoculturele 'witte' Vlaamse school als in een school met een hoge concentratie van allochtone kinderen. De vorm en de inhoud zal verschillen, maar ook kinderen die nu niet met andere etnische groepen geconfronteerd worden, zullen later moeten leven in een multi-etnische samenleving.

Kinderboeken als vervangende werkelijkheid

Wanneer de directe confrontatie ontbreekt, kunnen kinderboeken zorgen voor een *vervangende werkelijkheid*: kinderen krijgen door middel van boeken mogelijkheden aangereikt om hun grenzen te verleggen en hun ervaringswereld te verruimen. Via verhalen maken zij kennis met het dagelijkse leven en met de gewoonten, meningen,

kunstuitingen, religies van verschillende groepen in onze samenleving. Tegelijkertijd leren kinderen zien dat zij en hun leeftijdsgenoten die opgroeien in een andere cultuur, ook veel gemeenschappelijks hebben. Omdat leeftijdsgenoten centraal staan in dergelijke verhalen, bieden ze jonge lezers tal van mogelijkheden om zich in te leven.

Mede onder impuls van het thema van de kinderboekenweek 1993 *Zullen we ruilen?* verschenen in Vlaanderen een aantal kinderboeken met een intercultureel thema. Marita de Sterck is een autoriteit inzake intercultureel leesmateriaal. Voor jongeren van 12+ schreef ze twee voortreffelijke informatieve boeken: **Bij nader inzien** en **Anders is niet gek**. Voor kinderen van 10-13 jaar verschenen het kinderboekenweekgeschenk **Ook een garnaal heeft een hoofd**, en **Sofie en Fatima**. Beide boeken lenen zich uitstekend tot gebruik in de klas.

Werken met boeken in de klas

Fatima heb ik uitgewerkt volgens het schema van Karst.

Scholen hebben nog niet veel traditie in het werken met een boek in zijn geheel. In **Jeugdliteratuur** geeft Jacques Vos twee interessante werkvormen om een boek te onderzoeken op zijn bruikbaarheid in de klas. Vooreerst verwijst hij naar het begrip **webben** van Fox & Allen, waarbij leerkrachten ideeën rond een bepaald boek kunnen ordenen. Vanuit het web wordt vertrokken om een aantal lessen rond het boek op te zetten.

Op de tweede plaats verwijst Jacques Vos naar het schema van Theodor Karst, waarbij een boek volgens een vast stramien behandeld wordt:

- **voorinformatie:** een korte beschrijving van het boek en relevante informatie over de auteur;
- **tekstanalyse:** een nauwkeurige beschrijving van de inhoud en de structuur van het boek;
- **didactische analyse:** de didactische mogelijkheden van het boek;
- **suggesties voor behandeling in de klas (methodiek):** een aantal behandelingsmogelijkheden op grond van de analyse van de tekst en van de didactische mogelijkheden.

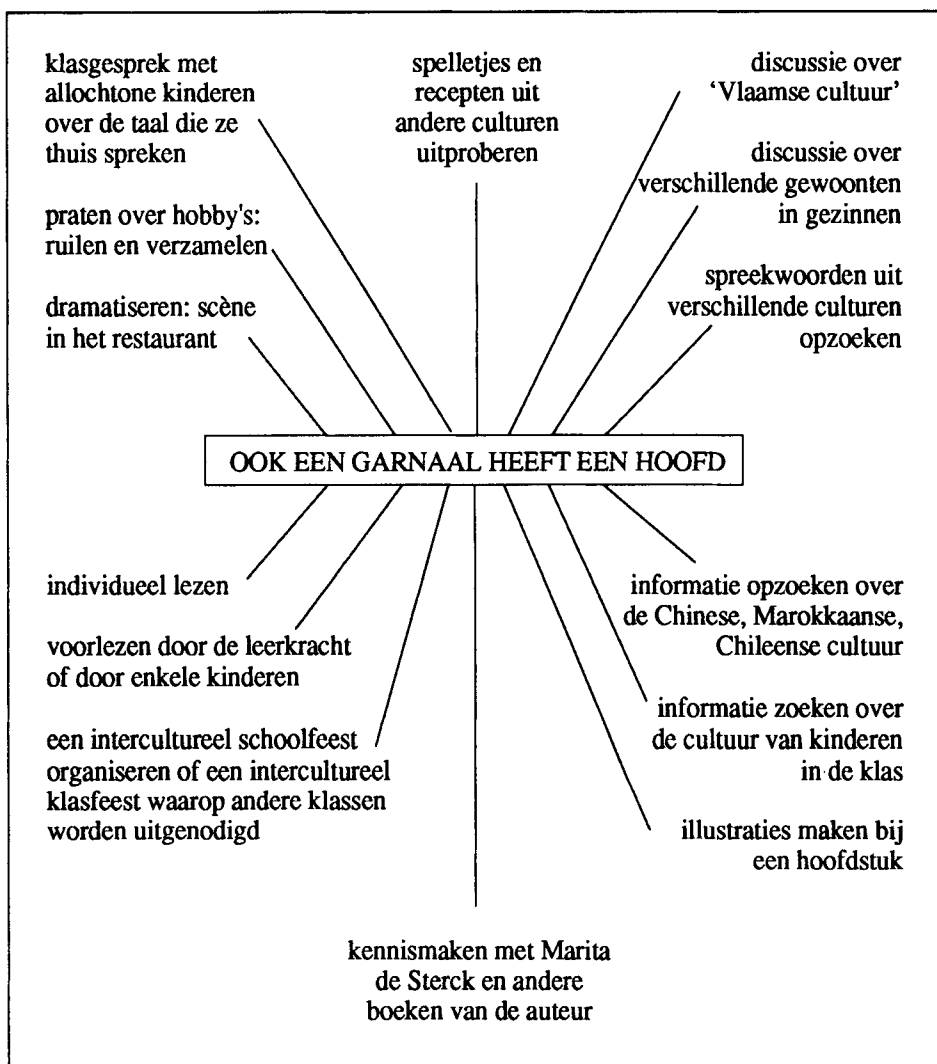
Boven genoemde boeken van Marita De Sterck heb ik uitgewerkt volgens deze twee werkvormen. Rond **Ook een garnaal heeft een hoofd** heb ik een web samengesteld; **Sofie en**

Ook een garnaal heeft een hoofd

Het is een prettig, vlot leesbaar verhaal over een interculturele klas die voor het schoolfeest eigen gerechten klaarmaakt: pikante broodjes uit Chili, maïssoep met krab en gelukskoekjes uit China, couscous en koekjes uit Marokko. Klaas Verplancke zorgde voor levendige, gedetailleerde illustraties. Achteraan in het boek vindt men bruikbare recepten en spelletjes uit verschillende landen.

Het boek kan uitgewerkt worden in de vijfde en zesde klas van de basisschool. Een web rond het boek kan er als volgt uitzien:

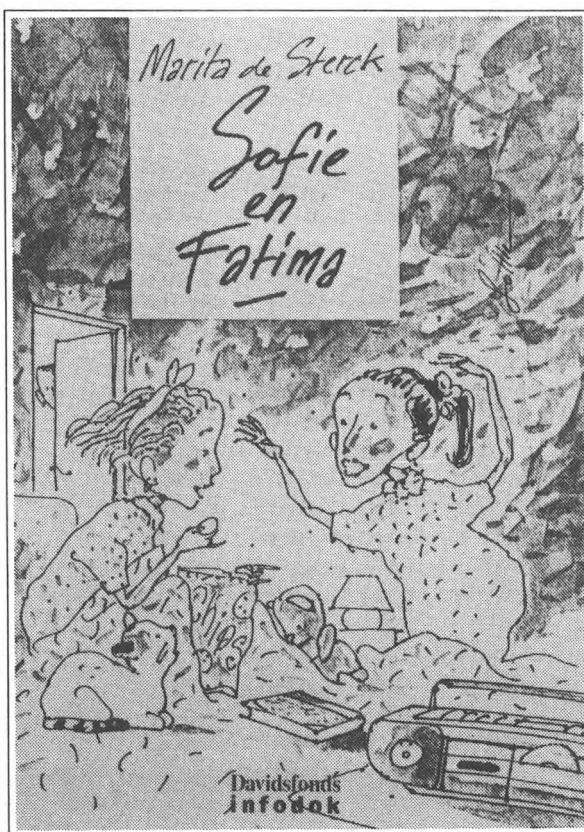
Sofie en Fatima

VOORINFORMATIE

Marita de Sterck werd in 1955 in Antwerpen geboren. Ze studeerde Germaanse filologie, pers- en communicatiewetenschappen, en sociale en culturele

antropologie. Ze doceert (jeugd)literatuur aan de bibliotheekschool van Gent en schrijft kritieken in verschillende kranten en tijdschriften.

Sofie en Fatima is een realistisch verhaal waarin kinderen op een spontane wijze informatie opdoen over de Vlaamse en Marokkaanse cultuur.

DIDACTISCHE ANALYSE

Wellicht zullen er niet voldoende exemplaren van het boek in de klas voorhanden zijn om het door elk kind zelfstandig te laten lezen. Het boek leent zich echter uitstekend tot voorlezen: het bevat weinig beschrijvingen en veel dialogen, het is grappig en spannend. Enkele hoofdstukken kunnen ook individueel door de kinderen gelezen worden, waarna een klassikale bespreking volgt.

Bij de verwerking van het verhaal kan ingegaan worden op typische 'gewoonten' in gezinnen met dezelfde én met een verschillende culturele achtergrond. Het boek nodigt allochtone en autochtone kinderen uit om eigen ervaringen uit te wisselen. De kinderen kunnen vertellen over eigen logeerpartijtjes en over hun relatie met grotere broers of zussen. Men kan ook praten over de houding tegenover bejaarde mensen.

TEKSTANALYSE

In het verhaal beleven de Marokkaanse Fatima en de Vlaamse Sofie een reeks grappige en spannende avonturen. De vriendschap tussen twee kinderen uit verschillende culturen wordt op een spontane, vanzelfsprekende manier beschreven. De inhoud is herkenbaar voor allochtone én autochtone kinderen. Door de talrijke dialogen, het vrij grote lettertype en het eenvoudig taalgebruik richt het boek zich ook tot kinderen die nog wat moeite hebben met lezen. Het boek is opgebouwd uit zes hoofdstukken van gemiddeld tien bladzijden. De geslaagde omslag en illustraties zijn van André Sollié.

SUGGESTIES VOOR VERWERKING IN DE KLAS

Men kan zes lessen opzetten rond het boek. In elke les wordt één hoofdstuk behandeld.

Les 1: De menseneter

De leerkracht geeft een korte introductie op het boek. De titel en de namen van de auteur en de illustrator worden op het bord geschreven. Kinderen die al andere boeken van de auteur gelezen hebben, mogen hierover kort vertellen. Indien er kinderen in de klas zitten die **Sofie en Fatima** gelezen hebben, mogen ze vertellen waarover het

boek gaat, zonder echter de plot te verklappen.

Daarna leest de leerkracht het eerste hoofdstuk voor. Er volgt een gesprek over 'gewoonten' in verschillende gezinnen, b.v.

- de houding van de ouders tegenover huisdieren;
- het in bed stoppen van de kinderen;
- het knuffelen door papa en/of mama;
- het laat thuis komen van grote broer en/of zus.

De leerkracht kan ook kort verwijzen naar het verhaal dat Fatima vertelt. In het boek **Berberse verhalen** van Hamsi Boubeker vindt men nog meer berberverhalen. In een klas met allochtone kinderen kan de leerkracht vragen of zij ook dergelijke verhalen kennen, b.v. Turkse verhalen over Nasreddin Hodja en over Karagöz en Hacivad. Indien er voldoende tijd is, kan de leerkracht een verhaal uit de bundel **Berberse verhalen** voorlezen.

Les 2: Een inbreker

De leerkracht leest het verhaal voor tot p. 21: 'Sofie gilt het uit...' Dan vraagt de leerkracht: 'Wie wil er door het raam klimmen?' De kinderen mogen individueel een vervolg bedenken en het opschrijven. Kinderen die het boek al gelezen hebben, mogen kiezen of ze met hun eigen woorden het vervolg opschrijven of dat ze een ander slot bedenken.

Enkele kinderen lezen hun vervolg voor. Daarna leest de leerkracht de rest van hoofdstuk 2 voor. Er volgt een gesprek over grote broers en zussen: wat mogen zij dat de kinderen nog niet mogen? wat vinden ze prettig aan 'groot zijn'? wat minder prettig? Er wordt ook gepraat over de reacties van de vader en moeder van Sofie op het laat thuis komen van hun dochter. Is dat zo in alle gezinnen? Wellicht volgt het besluit dat *gezinsnormen en -regels* sterk kunnen verschillen, ook binnen Vlaamse gezinnen!

Les 3: Mooi maken

De leerkracht voorziet vooraf voldoende kopieën zodat de kinderen het hoofdstuk individueel kunnen lezen. Daarna bespreken ze in groepjes de volgende vragen:

- Waarom vindt Fatima dat Sofie wel een 'poeslief slaafje' is?
- Waarom is Sofie zo vriendelijk tegenover haar zus?
- Vindt Fatima het leuk dat op een Marokkaans feest mannen en vrouwen apart feesten? Waarom?
- Wat leer je van Fatima over hennaversieringen?

Er volgt een klassikale bespreking van de antwoorden. Indien er Marokkaanse kinderen in de klas zitten, is dit de ideale gelegenheid om hen te laten vertellen over typische feesten in hun cultuur. Ook kinderen met een andere culturele achtergrond mogen vertellen over hun feesten. De leerkracht laat de kinderen aanvoelen dat zowel in de Vlaamse als in de Marokkaanse cultuur meisjes en vrouwen allerlei hulpmiddelen gebruiken om er mooier uit te zien.

Les 4: Naar opa

De leerkracht voorziet voldoende exemplaren van dit hoofdstuk, zodat de kinderen het individueel kunnen lezen. Daarna beantwoorden ze individueel de volgende vragen:

- Hoe weet je dat Fatima het vreemd vindt dat de opa van Sofie in een tehuis woont?
- Wat vindt de opa van Sofie zelf over het tehuis?
- Waaraan kan je merken dat opa blij is met het bezoek van Sofie en Fatima?
- Waarom krijgt Fatima keelpijn als ze aan haar opa in Marokko denkt?

De antwoorden worden klasikaal besproken.

Les 5: Op stap

Vier kinderen hebben dit hoofdstuk vooraf voorbereid onder leiding van de leerkracht: een verteller, Sofie, Fatima en opa. Voor de scène in het café kunnen drie kinderen de rol van An en Ruud en de mensen in het café uitbeelden. Het voorbereidingsgroepje leest en speelt het verhaal vooraan in de klas.

Er volgt een kort gesprek over spreekwoorden. De leerkracht vraagt wat *Wie niet waagt niet wint* en *Een kermis is een geseeling waard* betekenen. Wie nog andere spreekwoorden leerde van zijn grootouders mag die ook uitleggen.

brengen. In een klas met alleen Vlaamse kinderen kan de leerkracht zelf uitleg geven. Men vindt interessante informatie in het boek **Wat geloven zij eigenlijk?** van Bert Jalink.

Tot slot kunnen de kinderen hun appreciatie uitspreken over het boek. Dit kan ook gebeuren door ze te laten vertellen welk hoofdstuk ze het mooist vonden en waarom. Men kan de kinderen hun 'favoriete hoofdstuk' laten dramatiseren of er een stripverhaal van laten tekenen. Ze kunnen ook een eigen tekening ontwerpen voor de cover van het boek.

Les 6: Het handje van Fatima

De kinderen lezen het hoofdstuk individueel. Daarna volgt een gesprek over Mohammed en de islam. Als er islamitische kinderen in de klas zitten, kunnen zij zelf informatie aan-

Anita Wuestenberg
Nieuwstraat 59
3360 Bierbeek

Bibliografie

Boubeker, Hamsi: **Berberse verhalen**. Berchem: EPO, 1991.

De Sterck, Marita: **Sofie en Fatima**. Leuven: Davidsfonds/Infodok, 1993.

De Sterck, Marita & Klaas Verplancke: **Ook een gamaal heeft een hoofd. Een kook-en speelboek**. Leuven: Davidsfonds/Infodok, 1993.

Jalink, Bert: **Wat geloven zij eigenlijk? Een kijk- en leesboek voor jongeren over christendom, hindoeïsme, islam en jodendom**. Delft: Meinema, 1986.

Vos, Jacques: **Jeugdliteratuur. Didactiek en methodiek**. Martinus Nijhoff, 1988.